

Lesbrief 59: juni 2019

Wilt u laten weten wat u van deze TLPST vond? Hebt u tips voor de volgende aflevering? Mail ons: redactie@onzetaal.nl.

Hoe klinkt genderneutraal?

Het lijkt wel alsof er elke dag nieuwe apparaten met virtuele spraakassistenten bij komen. Misschien doen we over enkele jaren zelf niets meer, maar geven we alleen nog opdrachten aan onze spraakassistent. Maar hoe moet die dan klinken als hij/zij/het terugpraat: mannelijk, vrouwelijk of genderneutraal?

> [Lees verder](#)

Een geïrriteerde punt

Jongeren gebruiken hun taal net een beetje anders dan ouderen. Dat zie je bijvoorbeeld aan het gebruik van punten in appjes. Voor oudere mensen is een appje zonder een punt niet helemaal af. Voor jongeren komt een appje zonder punt juist vriendelijker over.

> [Lees verder](#)

Hoe klinkt genderneutraal?

De bekendste virtuele spraakassistenten zijn Siri van Apple, Alexa van Amazon, Cortana van Microsoft en Google Assistant. Het zou best kunnen dat jij nu ook al af en toe zo'n spraakassistent gebruikt. Bijvoorbeeld om snel iets op te zoeken, of om een afspraak in je agenda te zetten of om iemand uit je contacten te bellen.

In dat geval heb je vast gemerkt dat de stem van virtuele assistenten vaak vrouwelijk is. Bovendien hebben ze vaak een gedweë 'persoonlijkheid' aangemeten gekregen. Volgens een nieuwe [studie van Unesco](#) – laat je spraakassistent maar even opzoeken wat Unesco is – stuurt dat een verkeerde boodschap de wereld in, namelijk dat vrouwen onderdanige helpers zijn, die je met een druk op een knop of met een kort commando als 'hey' of 'ok' kunt oproepen.

Unesco heeft daarom een [reeks voorstellen](#) gedaan om tot meer gendergelijkheid te komen in toepassingen die gebruikmaken van kunstmatige intelligentie. Daar hoort bij dat de stem van de virtuele spraakassistent niet als mannelijk of vrouwelijk mag overkomen. Bovendien moet zowel de naam als de persoonlijkheid van de spraakassistent genderneutraal zijn.

Zal dat invloed hebben op de evolutie van spraakassistenten? Intussen is de eerste genderneutrale Engelstalige assistent al op het toneel verschenen. [De naam is Q.](#)

Vragen

- 1 In alinea 3 wordt uitgelegd welk probleem Unesco aan de kaak stelt. Omschrijf het probleem in eigen woorden.
- 2 In de tekst boven het filmpje van Q staat: “'Q' is een compositie van vijf stemmen die mannelijk noch vrouwelijk klinken.” In deze zin staat zowel een feit als een mening. Wat is het feit en wat is de mening?

Beantwoord de vragen 3a en 3b eerst voor jezelf en bespreek de antwoorden daarna in de klas.

- 3a Bekijk [het filmpje](#) en luister naar de stem van Q. Hoe klinkt Q volgens jou?
 - a. mannelijk
 - b. vrouwelijk
 - c. genderneutraal
- 3b Ga na welke optie in jouw klas de meeste stemmen kreeg: a, b of c.

Beantwoord vraag 4 eerst voor jezelf en bespreek het antwoord daarna in de klas.

- 4 Bekijk de [voorstellen van Unesco](#) om voor meer gendergelijkheid te zorgen in de toepassingen van kunstmatige intelligentie. Welk voorstel is volgens jou het best? Heb je zelf een beter voorstel? Leg je antwoord uit.

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Een geïrriteerde punt

De Leidse taalwetenschapper Lauren Fonteyn legde het onlangs nog eens uit op een [pagina voor onderzoek naar de Nederlandse taal](#). Als een jongere een appje aan een vriend stuurt met de vraag: “Ga je zo mee lunchen?” en het antwoord is “Is goed.” – dus met een punt – dan komt dat antwoord een beetje onvriendelijk over. Voor een ouder iemand is het gewoon een prima antwoord.

Fonteyn signaleert het niet alleen maar, ze probeert ook uit te leggen hoe dat komt. In taal gebeurt, zegt zij, nooit zomaar iets. Wanneer je op een wasbak een bordje plaatst met de tekst “Dit is geen toilet”, dan denkt de gemiddelde lezer niet: ja, dat weet ik ook wel! De lezer vermoedt dat de wasbak in het verleden misschien weleens is gebruikt als toilet. Anders zou men immers niet de moeite hebben genomen om dat bordje te plaatsen.

Zoiets geldt volgens Fonteyn ook voor die punt. Hij is, zeker in apps, strikt genomen overbodig. Dus gaan jongere taalgebruikers er (bewust of onbewust) van uit dat iemand wel iets zal bedoelen als hij hem plaatst. En dat *iets* is kennelijk: irritatie of boosheid.

Vragen

Beantwoord de vragen 1a, 1b en 1c eerst voor jezelf en bespreek de antwoorden daarna in de klas.

- 1a** Je reist met de trein naar een vriend. Je hebt met hem afgesproken op het station, maar komt later aan. Wat app je hem precies?
- 1b** Je reist met de trein naar je vijftigjarige tante. Je hebt met haar afgesproken op het station, maar komt later aan. Wat app je haar precies?
- 1c** Vergelijk je appjes. Wat heb je bij 1b anders gedaan dan bij 1a?

Beantwoord de vragen 2a en 2b eerst voor jezelf en bespreek de antwoorden daarna in de klas.

- 2a** Je ontvangt een appje terug van de vriend uit vraag 1a: “Ik ben er.” Wat betekent het appje waarschijnlijk?
 - a. Ik ben op het station en vind het leuk je straks te zien!
 - b. Ik ben op het station, maar baal dat je te laat bent.
 - c. Ik ben op het station.
- 2b** Je ontvangt hetzelfde appje, maar nu van je vijftigjarige tante uit vraag 1b. Wat betekent het appje waarschijnlijk?
 - a. Ik ben op het station en vind het leuk je straks te zien!
 - b. Ik ben op het station, maar baal dat je te laat bent.
 - c. Ik ben op het station.

> [Antwoorden](#)

> [Terug naar de voorpagina](#)

Antwoorden eerste onderwerp

- 1 Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Spraakassistenten zijn over het algemeen nog steeds vrouwonvriendelijk en dragen niet bij aan het ideaal van gendergelijkheid.
 - 2 Feit: De stem van Q is een compositie van vijf stemmen.
Mening: De vijf stemmen klinken mannelijk noch vrouwelijk.
 - 3a Eigen antwoord.
 - 3b Eigen antwoord.
 - 4 Eigen antwoord, bijvoorbeeld: aan virtuele assistenten een variatie aan natuurlijk klinkende mannen- en vrouwenstemmen geven om uit te kiezen.
-

Antwoorden tweede onderwerp

- 1a Eigen antwoord.
 - 1b Eigen antwoord.
 - 1c Eigen antwoord.

 - 2a b.
 - 2b c.
-